ISH HUJJATLARI VA ULARNING TURLARI

Bobojonova Dilnoza Oxunjonovna
Osiyo xalqaro universiteti
"Pedagogika psixologiya" kafedrasi o'qituvchisi
E-mail: bobojonovadilnozaoxunjonovna@oxu.uz

Annotatsiya O'zbek tili – davlat tili. Til – millatning asosiy belgilaridan, davlat mustaqilligining asosiy ramzlaridan biri. Til mavjud ekan, millat yashaydi; tilning tirikligi, aytish mumkinki, millatning, xalqning mavjudligidir. Demakki, o'zbek tilining tirikligi – o'zbek millatining mavjudligi, davlat tili esa o'zbek davlatchiligining borligidan dalolatdir.
Kalit so'zlar: davlat tili, o'zbek tili, hujjat, ichki va tashqi hujjat, sodda va murakkab hujjat, shaxsiy va rasmiy hujjat, namunaviy,qolipli hujjat

O'zbek tili dunyoning eng qadimiy va boy tillaridan biri hisoblanadi. Bu tilning keng imkoniyatlari qadimgi toshbitiklarda, Mahmud Koshg'ariyning «Devonu lug'atit-turk», Ahmad Yugnakiyning «Hibatul haqoyiq», Yusuf Xos Hojibning «Qutadg'u bilig» asarlari, Ahmad Yassaviy hikmatlari, Alisher Navoiyning «Xazoyin ul-maoniy», «Xamsa», Boburning «Boburnoma» asarlarida, Boborahim Mashrab, Ogahiy, Uvaysiy, Nodira kabi mumtoz shoirlar va XX asrdagi adiblar ijodida jilolanib turibdi.

Til – boy tariximiz, hayotbaxsh qadriyatlarimiz, din-u diyonatimiz, o'zbek xalqiga xos dunyoqarashni ko'rsatuvchi ko'zgu, ajdodlar merosini avlodlarga yetkazuvchi vositadir. Shuning uchun ham o'z tilini yo'qotgan millat o'zligidan mahrum bo'ladi, ma'naviy inqirozga uchraydi. Mana shunday holat sobiq SSSR davrida ko'pchilik milliy tillar qatorida o'zbek tili hayotida ham sodir bo'ldi. Bu davrda O'zbekistonda o'zbek tilining qo'llanish doirasi juda qisqardi. To'g'rirog'i, u taraqqiy etmay, turg'unlik davrini boshdan kechirdi. Ona tilida ariza yozish, majlis olib borish, rasmiy idora vakillari bilan muomala qilish qariyb unitila boshlangan edi. Erkin Vohidov «Davlat tili haqida»gi qonun muhokamasi jarayonida matbuotda achchiq bo'lsa-da, quyidagilarni chin dildan, kuyunib ochiq-oydin aytdilar: «Hozirda (80-yillarning oxiri) vaziyat shundayki, O'zbekistonda o'zbek tilini bilmagan odam bemalol hayot kechirishi mumkin. Uni o'rganishga ehtiyoj yo'q. Lekin rus tilini bilmagan odamga hamma eshiklar berk. Nuroniy onaxon hokim tilni bilmagani uchun nafaqa masalasida ijrokom xodimi bilan muomala qilolmaydi. Uyiga o't tushgan o'zbek o't o'chiruvchiga mahallasi qayerdaligini tushuntirolmaydi, «Tez yordam»ga qo'ng'iroq qilib bolasining dardini anglatib gapirolmaydi». Ha, o'zbek tili dunyoning eng boy tillaridan biri bo'lsa-da, lekin totalitar tuzum davrida baxtsiz bir tilga aylanib ulgurgan edi. Bu holat millat fidoyilarini, ziyoli ahlini, millatparvar o'zbek xalqini qattiq tashvishga soldi. Dilnoza Oxunjonovna, [15.03.2025 20:45]

Til to'g'risidagi qonunni ishlab chiqishga davlat hokimiyati organlari jamoatchilik ishtirokida qat'i bel bog'ladi. Til to'g'risidagi qonun loyihasi ishlab chiqilib, u ikki marta xalq muhokamasiga qo'yildi. «Davlat tili haqida»gi qonun loyihasi qizg'in va bahsli

muhokama etildiki, hech bir qonun loyihasi bunchalik qizg'in va faol muhokama etilmagan edi. Qonun loyihasi bo'yicha ishchi komissiyaga 4,5 mingdan ortiq xatlar tushib, ularga 151 ming kishi imzo chekkan edi. Qonun loyihasi yuzasidan 225 ming taklif ko'rib chiqilib, tahlil qilingan va ulardagi takliflarning ko'plari inobatga olindi. 1989-yilning 21-oktabrida O'zbekiston Respublikasining «Davlat tili haqida»gi qonuni qabul qilindi. Xalq sobiq tuzum hukmronligi davrida, «markaz»ning tazyiqi va ta'siri kuchli bo'lgan bir paytda o'zbek tiliga davlat tili maqomining berilishi misli ko'rilmagan jasorat edi. Bu o'sha davrlarda mustaqillik sari qo'yilgan dadil qadamlardan bo'lib, bu borada xalqimizning uzoq yillar orzu qilgan umidlari samarasi bo'ldi.«Davlat tili haqida»gi qonun o'zbek tilining taraqqiyoti, erkin rivojlanishi, davlat va jamoat organlarida asosiy ish yuritish tiliga aylanishi va tilning muhofazasi yo'lida qilingan huquqiy harakat bo'lib, tilni davlat tili maqomi bilan mustahkamladi. Bu qonun o'zbek xalqi milliy ongining taraqqiysida, mamlakat mustaqilligi mustahkamlanishida, madaniy merosimizning tiklanishida muhim rol o'ynadi. O'zbekiston Konstitutsiyasining 4-moddasida davlat tili to'g'risidagi qoidalar: «O'zbekiston Respublikasining davlat tili o'zbek tilidir. O'zbekiston Respublikasi o'z hududida istiqomat qiluvchi barcha millat va elatlarning tillari, urf-odatlari va an'analarini hurmat qilinishini ta'minlaydi, ularning rivojlanishi uchun sharoit yaratadi», degan jumlalarda mustahkamlandi. Mazkur qoida 1995-yil 25-dekabrda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining «Davlat tili haqida»gi qonunining yangi tahririda mufassal yoritib berildi. Yangi tahrirdagi bu qonun davlat tilining qo'llanish doirasi, huquq-majburiyatlarini ifoda etdi. Fuqarolarning davlat hokimiyati va boshqaruv idoralariga, jamoat birlashmalariga va mulkchilik shaklidan qat'i nazar, korxona hamda muassasalarning rahbarlariga davlat tilida arizalar, takliflar va shikoyatlar bilan murojaat qilish hamda ularga javoblarni o'zbek tilida olish huquqi ta'minlandi (14-modda). Mamlakatimizning barcha boshqaruv organlarida, korxona, muassasa va tashkilotlarda ish yuritish o'zbek tilida olib borilishi mustahkamlandi (9-modda). Mazkur qonunning 24-moddasida «O'zbekiston Respublikasida davlat tiliga yoki boshqa tillarga mensimay yoki xusumat bilan qarash taqiqlanadi. Fuqarolarning o'zaro muomala, tarbiya va ta`lim olish tilini erkin tanlash huquqini amalga oshirishga to'sqinlik qiluvchi shaxslar qonun hujjatlariga muvofiq javobgar bo'ladilar», — deb belgilanishi qonunning hayotiyligini ta`minlaydi.Kishi o'z fikrini aniq va ravon ifodalashi uchun tildagi uslublardan ham xabardor bo'lishi, kundalik so'zlashuv tilidan tashqari, rasmiy - ish yuritish tilini ham bilishi kerak. Chunki oddiy ishchimi, dehqonmi, tadbirkormi yoki ziyolimi, ariza, tilxat yoki ishonchnoma yozishiga to'g'rTil qonunchiligini buzganlik uchun jazo qo'llash masalasi anchadan beri muhokama qilib kelinmoqda. Biz boshdanoq bunga qarshi bo'lganmiz va bugun ham shu fikrdamiz. Teskari holda, juda ko'pchilik «juvonmarg» bo'lib ketadi. Negaki til qoidasi, aytaylik, matematika yoki fizika qoidasi emas. Masalan, yuqoridagi «ijobiy to'plar nisbati» (to'g'risi – to'plarning ijobiy nisbati) uchun qanday jazo berish mumkin? Yo bo'lmasa, «smartfon»ni aqlli telefon (tovush) deymizmi yoki «aqlli soat»ni «smartvoch»ga o'zgartiramizmi? Diqqat qilingan bo'lsa, jonli chiqishlar jurnalistlarimizning ham, ko'rsatuvlarga chaqirilganlarning ham til bo'yicha bir qancha

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings
INTERNATIONAL CONFERENCES OF PRACTICE

kamchiliklarini koʻrsatib qoʻydi. Ularni ham jazoga tortamizmi? Savollar juda koʻp, ularga javoblar esa yanada koʻp. Chunki ikki tilshunosdan uch xil fikr chiqishi turgan gap (qolganlarni aytmasa ham boʻladi).i keladi.U yoki bu darajadagi korxona, muassasa yoki tashkilot rahbarining faoliyatini esa ish yuritish qogʻozlarisiz tasavvur etib boʻlmaydi. Shuning uchun ham "Davlat tili haqida"gi qonunimizning oʻzak moddalari (8-14-moddalar)da ish yuritishning tilga aloqador jihatlari qoidalashtirilgan.

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings
INTERNATIONAL CONFERENCES OF PRACTICE

ADABIYOTLAR:

1. Oxunjonovna, B. D. (2023). MAHMUD QOSHG'ARIYNING "DEVONU LUGOTIT TURK" DAGI SHAKLINI HAM, MAZMUNINI HAM SAQLAGAN IDIOMALAR TAHLILI.
2. Oxunjonovna, B. D. (2024). BOZCHILIK ASOSIDA SHAKLLANGAN O ʻZBEK XALQ MAQOLLARINING TAHLILI. *PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI*, *2*(1), 122-125.
3. Oxunjonovna, B. D. (2024). DAVLAT TILIDA ELEKTRON ISH YURITISH: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, *1*(2), 235-240.
4. Oxunjonovna, B. D. (2024). DAVLAT TILIDA ISH YURITISHNING HUQUQIY ASOSLARI VA AMALIY AHAMIYATI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, *1*(2), 229-234.
5. *Oxunjonovna, B. D. (2024). HUJJATLAR BILAN ISHLASHDA O ʻZBEK TILI ME'YORLARINI QO ʻLLASHNING DOLZARBLIGI. Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system, 1(2), 247-252.*
6. Oxunjonovna, B. D. (2024). HUJJATLARNI DAVLAT TILIDA YOZISHDA TERMINOLOGIYA VA UNING STANDARTLASHUVI. *Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology*, *1*(2), 1-7.
7. Oxunjonovna, B. D. (2024). DAVLAT TILIDA ISH YURITISHNING XALQARO TAJRIBASI VA O ʻZBEKISTONGA MOSLASHUVI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, *1*(2), 241-246
a. ʻZBEK TILIDA ISH YURITISHNING YANGI TEXNOLOGIK IMKONIYATLARI
BD Oxunjonovna - Problems and solutions at the stage of innovative …, 2024
8. Oxunjonovna, B. D. (2024). O ʻZBEK TILINING RASMIY ISH YURITISH TILIGA AYLANISH TARIXI. *Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology*, *1*(2), 32-37.
9. Bobojonova, D. (2023). ANALYSIS OF IDIOMS THAT PRESERVE BOTH FORM AND CONTENT IN MAHMUD KASHGARI'S" DEVONU LUGOTIT TURK". Modern Science and Research, 2(9), 64-67.
10. Bobojonova, D. (2023). THE IMPORTANCE OF UZBEK FOLK PROVERBS. Modern Science and Research, 2(10), 670-675.
11. Bobojonova, D. (2023). MAHMOUD QOSHGARI'S" DEVONU LEXICOTIT TURK" AND ITS PLACE IN LINGUISTICS. Modern Science and Research, 2(10), 538-540.
12. Oxunjonovna, B. D. (2022). O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA LISSONIY INTERFERENSIYANING KO'RINISHLARI. PEDAGOGS jurnali, 14(1), 22-25.

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings
INTERNATIONAL CONFERENCES OF PRACTICE
13. Okhunjonovna, B. D. (2023). A Proverb is a Product of Folk Wisdom. American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769), 1(9), 333-338.
14. Bobojonova, D. (2023). MAHMUD KASHGARI'S WORK" DEVONU LUG'OTIT TURK" IS AN IMPORTANT SCIENTIFIC HERITAGE. *Modern Science and Research*, *2*(12), 742-748.
15. Bobojonova, D. (2024). TYPES OF OCCUPATIONS RELATED TO THE LIFE OF THE UZBEK PEOPLE (within the profession of blacksmithing). Modern Science and Research, 3(2), 739-746.
16. Bobojonova, D. (2023). THE ROLE OF MAHMUD KASHGARI'S WORK" DEVONU LUG'OTIT TURK" IN THE DEVELOPMENT OF THE UZBEK LANGUAGE. Modern Science and Research, 2(4), 568-5672.
17. khunjonovna, B. D. (2024). Comparative Analysis of Proverbs in" Devonu LugOtit Turk" and Currently Available. Journal of Higher Education and Academic Advancement, 1(2), 194-198.
18. Bobojonova, D. (2024). MANIFESTATION OF LEXEMES RELATED TO THE PROFESSION OF BLACKSMITHING IN FOLK PROVERBS. Modern Science and Research, 3(1), 687-693.
19. Okhunjonovna, B. D. (2024). Analysis of Folk Proverbs Based on Medicine. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 4(3), 125-131.
20. Oxunjonovna, B. D., & Sadriddinovna, F. N. (2024, December). ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA MAQOLLARNING KONSEPTUAL TAHLIL MUAMMOLARI. In Uz Conferences (Vol. 2, No. 4, pp. 41-44).
21. Бободжонова, Д. (2024). IT IS RELATED TO THE LIFE OF THE UZBEK PEOPLE ANALYSIS OF PROVERBS OF THE MUSICAL PROFESSION. Журнал универсальных научных исследований, 2(5), 402-413.
22. Oxunjonovna, B. D. (2024). “SIPOHI”,“JANGCHI” LEKSEMALARI HAMDA “SAVDOGAR”,“SAYYOH” LEKSEMALARI ASOSIDA SHAKLLANGAN XALQ MAQOLLARI. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 4(4), 331-338.
23. Oxunjonovna, B. D. (2024). OZBEK XALQI TURMUSHI BILAN BOGLIQ KASB-KOR TURLARI (Temirchilik kasb-hunari doirasida).
24. Oxunjonovna, B. D. (2024). TEMIRCHILIK KASB-HUNARIGA OID LEKSEMALARINING XALQ MAQOLLARIDA NAMOYON BO'LISHI.
25. Oxunjonovna, B. D. (2023). MAHMUD QOSHG'ARIYNING «DEVONU LUG'OTIT TURK» ASARI–ILMIY AHAMIYATLI ME'ROS.
26. Oxunjonovna, B. D. (2023). O'ZBEK XALQ MAQOLLARINING AHAMIYATI.
27. Oxunjonovna, B. D. (2024). RESPUBLIKAMIZDA DAVLAT TILI SIYOSATINI AMALGA OSHIRISHNING AMALIY TAJRIBALARI. *Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology*, *1*(2), 44-49.
28. Oxunjonovna, B. D. (2024). ISH YURITISHDA TIL MADANIYATI VA SO ‘ZLASHUV ODOBINING AHAMIYATI. *Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology*, *1*(2), 8-13.

International Conferences Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings
INTERNATIONAL CONFERENCES OF PRACTICE
29. Oxunjonovna, B. D. (2024). RASMIY USLUBDA O ‘ZBEK TILI: HUJJAT TURLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI. *Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology*, *1*(2), 38-43.
30. Oxunjonovna, B. D. (2025). DAVLAT TILINING ISH YURITISH JARAYONIDAGI AHAMIYATI VA UNI RIVOJLANTIRISH YO ‘NALISHLARI. *Prospects for innovative technologies in science and education*, *2*(1), 52-57.
31. Oxunjonovna, B. D. (2025). DAVLAT TILIDA ISH YURITISHNI O ‘RGATISH JARAYONIDAGI QIYINCHILIKLAR VA ULARNI HAL ETISH USULLARI. *Prospects for innovative technologies in science and education*, *2*(1), 65-71.
32. Oxunjonovna, B. D. (2025). ELEKTRON TIZIMLARDA DAVLAT TILINING QO ‘LLANILISHI VA UNING RIVOJI. *Prospects for innovative technologies in science and education*, *2*(1), 17-23.
33. Oxunjonovna, B. D. (2025). MAMLAKATNING TURLI HUDUDLARIDA ISH YURITISHDA DAVLAT TILINING O ‘ZIGA XOS QO ‘LLANISHI. *Prospects for innovative technologies in science and education*, *2*(1), 10-16.
34. Oxunjonovna, B. D. (2025). DAVLAT TILIDA ISH YURITISHNI JORIY ETISHNING AMALIY TAJRIBALARI. *Prospects for innovative technologies in science and education*, *2*(1), 3-9.
35. Oxunjonovna, B. D. (2025). RASMIY HUJJATLARNI TUZISHDA DAVLAT TILIDAGI ANIQ TALABLAR VA STANDARTLAR. *Prospects for innovative technologies in science and education*, *2*(1), 45-51.
36. Oxunjonovna, B. D. (2025). DAVLAT TILINI RIVOJLANTIRISH BO ‘YICHA OLIB BORILAYOTGAN SIYOSATNING ISH YURITISH TIZIMIDAGI O ‘RNI. *Prospects for innovative technologies in science and education*, *2*(1), 24-30.
37. Oxunjonovna, B. D. (2025). DAVLAT TILINI ISH YURITISHDA QO ‘LLASHNI TARTIBGA SOLUVCHI QONUN VA ME’YORIY HUJJATLAR. *Prospects for innovative technologies in science and education*, *2*(1), 31-37.
38. Oxunjonovna, B. D. (2025). DAVLAT TILIDA RASMIY USLUBNING O ‘ZIGA XOSLIGI VA UNING TO ‘G ‘RI QO ‘LLANILISHI. *Prospects for innovative technologies in science and education*, *2*(1), 58-64.
39. Oxunjonovna, B. D. (2025). ISH YURITISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR VA DAVLAT TILINING INTEGRATSIYASI. *Prospects for innovative technologies in science and education*, *2*(1), 38-44.
40. Oxunjonovna, B. D. (2025). BOYOQCHILIK HAMDA KULOLCHILIK ASOSIDA SHAKLLANGAN O ‘ZBEK XALQ MAQOLLARINING TAHLILI. *PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI*, *2*(2), 98-101.
41. Oxunjonovna, B. D. (2024). O ‘ZBEK TILIDA ISH YURITISHNING YANGI TEXNOLOGIK IMKONIYATLARI. *Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology*, *1*(2), 26-31.
42. Bobojonova, D. (2024). OZBEK XALQI TURMUSHI BILAN BOGLIQ MUSIQACHILIK KASB-HUNAR MAQOLLARI TAHLILI. *Medicine, pedagogy and technology: theory and practice*, *2*(9), 553-564.
43. Oxunjonovna, B. D. (2025). TIL VA JAMIYAT O’ZARO MUNOSABATI.

44. Oxunjonovna, B. D. (2025). AQL VA DONO SO 'Z. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, *2*(2), 33-38.
45. Oxunjonovna, B. D. (2025). VATAN VA YURTPARVARLIK. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, *2*(2), 51-56.
46. Oxunjonovna, B. D. (2025). OMAD VA TAQDIR. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, *2*(2), 1-6.
47. Oxunjonovna, B. D. (2025). ODOB-AXLOQ. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, *2*(2), 7-12.
48. Oxunjonovna, B. D. (2025). SAVDO VA BOYLIK. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, *2*(2), 20-25.
49. Oxunjonovna, B. D. (2025). MEHNAT VA TIRIKCHILIK. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, *2*(2), 26-32.
50. Oxunjonovna, B. D. (2025). O 'QISH VA ILM. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, *2*(2), 57-62.
51. Oxunjonovna, B. D. (2025). DO 'STLIK VA BIRODARLIK. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, *2*(2), 39-44.
52. Oxunjonovna, B. D. (2025). SABR-TOQAT VA MATONAT. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, *2*(2), 13-19.
53. Oxunjonovna, B. D. (2025). ZARGARLIK ASOSIDA SHAKLLANGAN XALQ MAQOLLARI TAHLILI. *PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI*, *3*(1), 245-248.
54. Xaqqulova, D. (2024). ABDURAHMON GO 'ZAL–YASSAVIYSHUNOS. *PEDAGOG*, *7*(6), 8-15.
55. Xaqqulova, D. (2024). ADABIYOTSHUNOS OLIM ABDURAHMON GO 'ZALNING TADQIQOTLARI XUSUSIDA. *PEDAGOG*, *7*(5), 548-555.
56. XAQQULOVA, D. (2023). BADIIYLIK MASALALARI TADQIQIDA OLIM MAHORATI. *Наука и технология в современном мире*, *2*(5), 5-11.
57. Abduvasiyevna, X. D. (2024). SO 'Z TUZILISHI VA SO 'Z YASASH. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, *1*(2), 261-266.
58. Abduvasiyevna, X. D. (2024). NUTQ MADANIYATI VA OG 'ZAKI MULOQOT. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, *1*(2), 255-260.
59. Abduvasiyevna, X. D. (2024). MATN TAHLILI VA MAZMUNNI TUSHUNISH. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, *1*(2), 279-284.

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings
INTERNATIONAL CONFERENCES OF PRACTICE